

egyes szám accusativust és egyes szám 3. személyű birtokos személyragos alakot, az igéknél pedig egy jelen és egy múlt idejű, ill. egy felszólító módú alakot ad meg a szerző.

Az új, haladó szintű magyar nyelvkönyv szókincsét és nyelvtani anyagát tekintve véleményem szerint alapos mű. A nyelvtanítás mellett a magyar kultúráról, földrajzról is igyekszik ismereteket nyújtani. Az egyetemi hallgatókon kívül a más keretek között magyarul tanulók is haszonnal forgathatják.

Vecsernyés Ildikó

A Debreceni Nyári Egyetem Hungarolingua-programja¹

1. A Debreceni Nyári Egyetem, mely több mint 65 esztendeje tanítja külföldieknek a kezdőtől a felső szintig a magyar nyelvet, és melynek kurzusain évenként 30–35 országból hozzátétőlegesen fél-ezer hallgató vesz részt, 1991 óta Hungarolingua (= HL) címmel jelenteti meg nagyszabású tankönyvsorozatát. E sorozatnak komplex magyar nyelvismereti tananyaga azóta a debreceni egyetem intenzív, négyhetes nyári és – 1992-től kezdve emellett – kéthetes téli magyar nyelvtanfolyamain kivívta a magyartanárok és a külföldről érkezett diákok elismerését, és rövid idő alatt a magyar mint idegen nyelv oktatásának egyik legfontosabb segédeszközzé vált.

A kezdők számára 1991-ben készített HL 1 és a középhaladók részére 1993-ban összeállított HL 2 rövidítésű tankönyvsomagok mindmáig nem találtak a modern szemléletű, gazdag tartalmú anyagukat megillető visszhangra. Dolgozatom ebből következően sorra veszi a két, tíz–tíz egységből álló tankönyvsomag alkotó elemeit, és ezek bemutatása révén kívánja ezt a sokrétű és igényes kivitelű sorozatot népszerűsíteni a hazai szakemberek: más személyek és al-

---

¹ Ugyanerről a témáról vö. Zaicz Gábor: A Hungarolingua-program szerepe a magyar mint idegen nyelv oktatásában. In: IV. Országos Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia: Többszervezés az oktatásban és a kutatásban. I. kötet. Budapest 1994 [1995] (Folia Practico-Linguistica XXIV. évf.). Budapesti Műszaki Egyetem Természet- és Társadalomtudományi Kar Nyelvi Intézet. 319–324.

kotó műhelyek körében. Ismertetésem ekképp vitaindítónak is tekinthető, s a magyar mint idegen nyelv hazai oktatói és a HL alkotói, valamint a program alapján tanító debreceni tanárok közötti párbeszéd megindulásaként is értelmezendő.

2. Az igen ízléses és praktikus, könnyen kezelhető műanyag tasakban elhelyezett – összsúlyukat tekintve sem nehéz: alig két és fél kilós – HL 1 és 2 felépítését illetően megegyezik egymással. Ismerkedjünk meg a tartalmukkal!

2.1. A Hlavacska Edit, Hoffmann István, Laczkó Tibor és Maticsák Sándor munkájaként elkészült kezdő és félhaladó *Magyar nyelvkönyv* (HL: 177, HL 2: 173 l.) egyaránt 12 leckéből áll – egyszerűs mind ugyanennyi tematikus egységre bomlik –, a leckéken belül pedig átlagosan 7–8 szöveganyagot tartalmaz. A szövegek túlnyomó többségükben párbeszédés formájúak. A szerzők a rövid, frappáns, életszerű beszédhelyzetek megragadására tesznek kísérletet; hétköznapi, ill. kedvelt témakörök kiválasztásával a leggyakoribb szituációk gyakoroltatásához igyekeznek érdekes szövegeket összeállítani, elsősorban az ifjúság által művelt beszédnyelven. Figyelmet érdemel, hogy a HL a nyelvi mellett országismereti indítatású sorozat is: a nyelvkönyv első kötete ugyanis olvasmányjaiban a nyári egyetemnek színhelyt adó várost, a második pedig a magyar fővárost mutatja be. A nyelvkönyveket szemléletes nyelvtani mutatók zárják.

2.2. Hlavacska Edit *Nyelvtani munkafüzete* (89, ill. 87 l.) leckénként átlagosan 15 nyelvtani feladatot – közöttük kiegészítéses gyakorlatokat, játékos rejtvényeket stb. – tartalmaz. Az idegen nyelv teljes kiiktatása és – különösen kezdő fokon – nyelvünknek nem mindig kellő mértékű megértése indokolja a tanulók szemszögéből a szerzőnek azt az eljárását, hogy a feladatokat igen szűkszavúan, ill. legtöbbszörire illusztrációk segítségével magyarázza.

2.3. A Maticsák Sándor összeállította *Feladatlapok* (egyenként 4 x 4 lap) három leckénként egy-egy ellenőrző dolgozat anyagát tartalmazza, átlagosan 12–13 kérdéssel, a tesztvizsgák során megszerzhető maximális pontszám adott feladatra eső hányadának feltüntetésével. A feladatlapok szerzője a kérdések megfogalmazásakor szinte logikafejlesztő gyakorlatok kimunkálásán is fáradozik. Ekképpen a nagyszámú rajzot, gyakorta kipontozott részeket tartalmazó feladatokban általában nincs is szükség azok megszóvegezésére;

a megfelelő kiegészítések, a helyes megoldások megtalálása az igyekvő diák számára nemigen jelenthet nehézséget. A nyelvtani jelentések megszilárdításában fontosak a leggyakoribb, rendszerint rendhagyó ragozású igéink és névszóink használatával kapcsolatos feladatok, az ún. kakukktojás-típusú gyakorlatoknak – melyekben a példásor egyik, áthúzott eleme utal arra, hogy a további szósorokban mi a diák feladata – pedig közismerten a szókincsfejlesztés szempontjából van jelentősége.

2.4. A *Megoldások* című füzet az eddig bemutatott segédanyag-nak (2.1.–2.3.) a kulcsát adja meg, Tuba Márta és Molnár Judit összeállításában (HL 1: 74, HL 2: 59 l.). E segédlet közli a feladatlapok megoldásának a minősítések szerinti pontszámát is. Ez a rendkívül hasznos kis összeállítás egyrészt a HL-programot a tanár vezette csoportos tanuláson kívül az egyéni tanulásra is alkalmassá teszi, másrészt bizonyos mértékben – annak megjelenéséig – a tanári kézikönyvet is helyettesíti.

2.5. A *Fonetikai gyakorlatok I-II.* feliratú magnetofonszalagok közül a HL 1 – 2 x 60 perces – fonetikai hanganyaga első változata (1991) nem tartalmazott semmiféle tankönyvi szöveget. Első szalagja szavak felsorolásával gyakoroltatja a magyar beszédhangok kiejtését, ill. mutatja be az egyes hasonulásos jelenségeket. A második szalag egyik oldalán részben mondatfonetikai gyakorlatokat tartalmaz, részben pedig – elsősorban Weöres Sándor versek felidézésével – játékos rímekkel, pergő ritmusban mutatja be nyelvünk szépségét, kifejezőképességét, a tanulóknak bizonyára kedvet csinálva a magyar lírához. E szalag másik oldala rövid párbeszédet – és azokhoz csatlakozó, kétszer elhangzó kérdéseket – tartalmaz. A sorozat készítői a HL 1 hangszalagjait 1994-ben kiegészítették tankönyvi szövegekkel, mert a kezdő fonetikai kazetták tartalmát korábbi formájukban hiányosnak tartották. A HL 2 tankönyvének szövegei – a dialógusok és leíró részek – egyaránt hallhatók a megfelelő – 2 x 90 perces – szalagokon; a félhaladó program mindkét kazettája részben önálló, részben pedig a nyelvkönyvből már ismert – onnan kiemelt – szövegeket foglal magában.

2.6. A Maticsák Sándor és Palkó Ágnes nevéhez fűződő *Fonetika* című füzet (HL 1: 49, HL 2: 51 l.) valójában a magnószalagokhoz kapcsolódó segédkönyv. Felépítésében a két tanegység lényegében azonos. A fonetikai füzetek leckéenként – például a HL 2-ben – előbb átlagosan hat rövidebb-hosszabb olvasmányt vesznek át a

megfelelő nyelvkönyvből (pontosan megadva itt is, ott is a leelőlyüket), majd pedig minden egyes leckéhez három-négy „új” párbeszédes szöveget közölnek. Ez utóbbiak tartalmilag a leckén belüli többi olvasmányhoz kapcsolódnak, nyelvileg pedig azok nyelvtani problematikájához, s ezekhez itt járulnak nyelvtani gyakorlatok (a másik csoporthoz természetesen a nyelvkönyvben).

2.7. A *Szótár* címet viselő kicsi, de a HL 2-ben már testesebb kötetet Tuba Márta, valamint Kis Tamás és Molnár Judit állította össze (HL 1: 127, HL 2: 229 l.). A kezdőknek szánt része a nyelvkönyv első kötetének mintegy 1500 magyar szóelemét, a félhaladóknak készült rész pedig az 1–2. kötetnek összesen közel 3700 lexémáját tartalmazza, a magyar címszavak angol, német és francia megfelelőjével. E munka egyfajta gyakorisági szótárnak is tekinthető egyben, minthogy a tankönyv készítői értelemszerűen a magyar szókészlet napjainkban legfontosabbnak, leginkább használnak tekintett hányadát szerepeltetik a sorozat alapművében. A szótár teljesebb változata a közismert kiejtési szabályoktól eltérő helyes magyar szókiejtést is közli. A szószedet igei és névszói címszavai rendszeresen – az adott magyar szónak jellemző ragos alakjait tartalmazó – magyarázó résszel egészülnek ki. A címszó után áll szavunk első előfordulásának lapszáma a nyelvkönyvben.

2.8. A HL 1 és 2 két-két, egyenként 2 x 60 perces *videokazettát* is tartalmaz. A videós anyagokat a tankönyv négytagú szerzői gárdája jegyzi, miként a fonetikai gyakorlatok (2.5.) hanganyagát is. A nyelvkönyvben külön, beszédes jel utal a megfelelő olvasmányok előtt arra, hogy azok kazettáról is meghallgathatók-megnézhetőek a tévé képernyője előtt. Ezeknek a szövegeknek jó része audioszalagon is szerepel; a hangszalagos feldolgozásra nem történik utalás a nyelvkönyvben. Szép számban található olyan tankönyvrészek is, amelyek emellett csak magnószalagról tanulmányozhatóak, a videokazettákról hiányoznak.

2.9. Rác Edit és Honigsfeld Andrea a szerzője a kazettákhoz készült két *Video-munkafüzetnek* (HL 1: 126, HL 2: 129 l.). Az 1. sz. munkafüzet rendkívül hasznos jelekkel és utasításokkal kezdődik. A video-munkafüzetekben leckénként átlagosan négy gyakorlatcsoport található. A füzetek összesítő tartalomjegyzéke megadja – az egyes leckékre lebontva – a szövegek címét, majd pedig leelőlyüket a) a munkafüzetben, b) a kazettán és c) a tankönyvben.

2.10. A HL 1-et és 2-t *számítógépes nyelvoktató program* teszi teljessé: a DOS, ill. Windows rendszerű mágneslemezek leglényegesebb része nyelvtani gyakorlatokat tartalmaz, a program behívásakor felajánlott típusokban, leckék szerinti elrendezésben. A lemezen van szótári anyag is; a magyar szó beírása után előhívható annak angol, német vagy francia megfelelője. A megoldásokat a lemez mindig százalékosan értékeli. Noha a HL 1 lemeze voltaképpen önmagát indítja el, a programmal sajnos nem párosul egy néhány oldalas információs anyag, mely különösen a 2. sz. lemez használatát nagymértékben megkönnyítené. A HL 2 mágneslemeze képanyagot is tartalmaz, anyaga ennél fogva látványosabb, mint az elsőé. A külföldön sok helyütt a nálunk megszokottnál nagyobb mértékben elterjedt számítógép-használat e program révén számos magyartanuló számára biztosítja tehát ezt a korszerű és játékos megközelítési lehetőséget is.

3. A tankönyvsorozatot egy elsőrangú magyar *grammatikai összefoglalás* teszi teljessé, mely először 1992-ben jelent meg Keresztes László tollából, egyidejűleg magyar, angol és német nyelven (e nyelvtan ismertetését l. külön, a 184–186. lapon).

4. Meggyőződésem, hogy a most bemutatott két tankönyvcsomag anyagának és a gyakorlati magyar nyelvtannak az ismerete megbízható alapot ad nyelvünk biztonságos műveléséhez: a helyes beszéd- és íráskészség kialakításához, a leggyakoribbnak tekinthető 3–3500 magyar szó elsajátításához, és – egyre inkább rutinszerűvé váló – alkalmazásukhoz a köznapi beszédben. (Különösen azután, hogy az oktatóanyag utólag az ún. Dialógusok kazettával, az 1. videó hanganyagával is kiegészült.) Mindezek elmélyítésére, a teljesség igényével pedig mielőbb számítunk a haladók számára tervezett HL 3 és 4 mielőbbi elkészültére, valamint a valamennyi tankönyvsorozathoz kapcsolódó magyar és idegen nyelvű, ill. kétnyelvű (magyar–angol, magyar–német, magyar–francia) tanári kézikönyvekre.

A HL 1–2 megjelenése óta közzétett kiadványok közül véleményem szerint kiemelkedik a *Hungarolingua Fonetika* sorozat, amelynek egységei öt kazettát és egy munkafüzetet tartalmaznak. A részben a szöveg megértésben, részben pedig nyelvünk kiejtésének, hanglejtésének és ritmusának elsajátításában segítő tananyagsorozatnak eddig finn (Báthory Ágnes–S. Varga Pál), olasz (Báthory

Ágnes–Giorgio Pieretto) és angol (Palkó Ágnes) változata készült el.

6. Írásomban a HL programjának, ill. tankönyvsorozatának ismerőjeként – hatéves külföldi magyaroktatás tapasztalataival is felvértezve – mindenekelőtt a debreceni tankönyvíró kollégák nagyszabású tevékenységére kívántam felhívni a figyelmet. Példájukat követésre érdemesnek találok más hazai – fővárosi, pécsi – tankönyvíró műhelyek számára.

A szakmai és az emberi szempontokon túl a szakemberek kapcsolattartása, az erők egyesítése azért is tetszik az egyedüli helyes megoldásnak, mert egy-egy effajta program végrehajtása rendkívüli nehézségekkel párosul. Tankönyvek írására a pénzügyi támogatás jelenleg teljességgel hiányzik, vagy csak alkatminak tekinthető. Hoffmann István sorozatszerkesztő egy levelében így fogalmaz: „De hát reménykedhünk [a Debreceni Nyári Egyetem tankönyvíró munkatársaival együtt], hogy egyszer talán a magyar mint idegen nyelv is kap egy morzsányit abból a rengeteg pénzből, amit – gyakran értelmetlenül – az idegen nyelvi képzésre fordítanak. Végül is: az álmok is megvalósulhatnak néha.” A közeljövőben véleményem szerint igen nagy szükség volna egy tankönyvírásra szánt központi pénzalapnak a létrehozására, hogy a tankönyvek elkészítéséhez szükséges pénzösszeget pályázatok során az arra legalkalmasabbnak talált személyek vagy munkacsoportok elnyerhessék.

Zaicz Gábor